

SEN FRAVÆNNING AF KALVE I MALKEKVÆGS- BESÆTNINGER

Køers og kalves trivsel, sundhed og adfærd kan forbedres ved at lade koen 'passe' kalven i mælkefodringsperioden. Et pilotstudie hos en mælkeproducent i Nordjylland viser, at sen fravænnning kan praktiseres med moderat mælkeforbrug, mindre arbejdsforbrug og med beskedne krav til staldforhold.

Foto: Birgitte Hemmingsen

Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne:
Danmark og Europa investerer i landdistrikterne

 Miljø- og Fødevareministeriet
NaturErhvervstyrelsen

Den Europæiske Landbrugsfond
for Udvikling af Landdistrikterne

Projektet er støttet af Promilleafgiftsfonden for Landbrug, Den Europæiske Fond for Udvikling af Landdistrikterne og Miljø- og Fødevareministeriet.

AMMETANTER ELLER EGEN MOR

Sen fravænning kan praktiseres på tre forskellige måder eller kombinationer af disse:

- » Ammetanter – efter råmælksperiode på 1-3 dage specialiseres udsætterkøer i at passe 2-4 kalve. Ammetanterne er ikke mødre til kalvene og malkes ikke yderligere
- » Fri adgang til malkekøer – kalvene følger flokken af malkekøer og har fri adgang til at patte døgnet rundt. Køerne malkes ved siden af
- » Restriktiv adgang til malkekøer – kalvene går sammen med køer en del af døgnet. Den resterende går de sammen med jævnaldrende ikke-fravænnede kalve

Metoden, som beskrives her, er restriktiv adgang i minimum én måned efter kælvning. Praktisk inspiration er hentet hos økologisk mælkeproducent Henrik Pedersen, som har 14 års erfaring med metoden. Han har 50 årskøer af blandet race, SDM/Jersey/RDM, og praktiserer sæsonkælvninger i august/ september måned. Køerne lukkes ind til kalvene umiddelbart efter malkning.

FRA FØDSEL TIL FRAVÆNNING

Råmælksperioden

Af hensyn til ko og kalvs natur bør man give dem mulighed for at isolere sig fra flokken i separat boks de første dage. Her etableres båndet imellem dem. Kontakt med koen 5-8 gange

i døgnet opfylder alle kalvens sociale behov i denne periode. 2-3 køer med kalve kan til nød gå sammen, hvis der er rigelig plads, dvs. mere end 12 m² pr. ko. I denne periode separeres ko og kalv kun under malkning. Er der problemer med at få koen til at lægge mælken ned i malkestalden, kan man lade kalven følge koen til malkning og lade den stimulere mælkenedlægningen, inden maskinen sættes på. Tid og tålmodighed er en lønsom investering i denne periode. Køer som har kælvet flere gange kan hurtigere forlade kalven. Førstekalvs køer har brug for længere tid og kvitterer for at gå alene sammen med kalven 4-5 dage.

Den første måned

Efter nogle dage alene med kalven er det naturligt for koen at introducere kalven for flokken. Kalve i flok leger og 'øver sig' sammen. Koen lærer kalven at æde fast foder. 5-8 gange i døgnet patter kalven i 8-10 minutter ad gangen. Hvis ko og kalv er sammen hele døgnet, vil kalven drikke rigtig meget mælk. Det er dyrt for landmanden og ikke nødvendigvis godt for kalven, når der er tale om en højtydende malkeko. Det er naturligt, at kalve går for sig selv dele af døgnet, og det er praktisk ikke at skulle skille køer og kalve mere end én gang i døgnet. I praksis er der ikke tegn på, at kalve og køer lider afsavn ved ikke at have fri adgang til hinanden hele døgnet. Kalvene brøler ikke efter mælk og kontakt, køerne heller ikke. Hvad enten det er køerne, der flyttes fra kalvene, eller om-

vendt, er det vigtigt, at det sker med positiv motivation frem for tvang. Man kan lokke køerne med velsmagende kraftfoder. Friskstrøet halm kan også få kalvene til at flytte sig for at lege.

Tiden frem til fravæning

Kalven tilbringer gradvis mere tid sammen med de andre kalve. Den æder sammen med koen og får hurtigt en stor grovfoderoptagelse. Når koens egen kalv dier, kan andre kalve godt have held til at die ved de andre pletter. Fremmede kalve pletter typisk bagfra, mens egen kalv står parallelt med koen og bliver slikket, mens den pletter. Henrik Pedersen fjerner ca. halvdelen af køerne fra kalvene omkring en måned efter kælvning. Det er typisk køer, som kun lader egne kalve patte. Antallet af køer justeres, så de er tømte for mælk, når de æder kraftfoder i malkestalden. Typisk er der to kalve for hver ko i denne periode.

Fravæning

I naturen fravænner koen kviekalve, når de er omkring ni måneder gamle, mens tyrekalve får lov til at patte til omkring 11 måneder. Når kalven bliver taget fra koen efter ét døgn, når de ikke at udvikle stærke bånd. Adskillelsen er tilsyneladende lettere for både ko og kalv, især koen udviser ikke uro, brølen og søgen efter kalven. Senere fravæning giver afsavn, uanset kalvens alder. Båndet fra koen til kalven er stærkere end omvendt, og en anden ko kan udfylde pladsen for moderen. Der er forskellige måder at gøre fravæningen mere skånsom for ko, kalv og landmand:

- » Ammetanter kan overtage pasningen af kalvene, så kun moderkoen oplever et savn
- » Man kan bevare muligheden for fysisk kontakt gennem et gitter og kun vænne kalven fra mælken
- » Man kan sætte en næseklemme på kalven, så fravæning fra mælk og kontakt ikke sker samtidig
- » Putentilla - et homøopatisk præparat - siges at berolige ko og kalv ved brug før fravæning
- » Kalvene kan opstaldes uden for koens syns- og hørevidde
- » Sæsonkælvninger begrænser fravæningsuro til en kort periode

Men adskillelse af ko og kalv vil aldrig kunne foregå uden afsavn. Henrik Pedersen har sæsonkælvninger i august/september. Alle kviekalve fravænnes, når de er omkring fire måneder gamle. Det giver højlydt brølen i nogle dage. Kalvenes tilvækst og køernes ydelse er ikke påvirket. Tyrekalvene går sammen med udsætterkøer (3-4 kalve/ko). De lukkes på græs sammen om foråret og går der indtil slagtning.

ANBEFALINGER OM STALDINDRETNING

Det stiller ekstra krav til staldindretning at have køer og kalve gående sammen.

- » Forværk: Kalvene må ikke kunne komme i klemme eller slippe ud og skal samtidig kunne æde sammen med køerne.

- » **Ædepladser:** Der skal være rigeligt med ædepladser, så (nogle af) kalvene kan æde samtidig med køerne. Der findes specielle fanggitre, hvor en bøjle forhindrer kalvene i at få hovedet i klemme, når køerne går til foderbordet. 'Kirkesto-le' kan holde kalvene inde.
- » **Andet:** Flytter man køerne ind og ud hos kalvene er der behov for minimum to ekstra m² pr. ko. Køerne skal have plads, både når de er sammen med kalvene, og når de er sammen med de andre køer. Flytter man omvendt kalve til og fra køer, er det en fordel med et fanggitter til køerne, når kalvene skal lokkes fra én gang om dagen.

ANBEFALINGER OM HYGIEJNE/ IMMUNISERING

» Sanering for sygdomme

Kontakten imellem køer og kalve gør det ikke muligt at gennemføre isolering af dyregrupper for at undgå smittespredning. Det kan være problematisk i forhold til sygdomme som Paratuberkulose og Salmonella, som netop overføres fra ko til kalv. Paktiser ikke sen fravæning, hvis du er i gang med at sanere for paratuberkulose eller salmonella.

» Styrk kalvens immunforsvar

Selv med høj hygiejne og konsekvent sektionsopdeling kan sygdomsbakterier spredes i staldmiljøet. Immunisering er derfor et værdifuldt værn mod sygdomme. Kalvenes immunforsvar kan styrkes af, at de får en mere optimal tildeling af råmælk, når de går sammen med køerne, og såvel køer som kalve har et bedre immunforsvar, når deres naturlige behov for kontakt er dækket.

» Hygiejne

Eventuel smitte overføres fra staldmiljøet og fra køerne udvortes. Mælken er bakteriefri inde i patten og kommer i rette temperatur og flow, når kalven pletter. Det er vigtigt at holde strøelsen ren og rigelig, så køernes pletter er meget rene.

Foto: Birgitte Hemmingsen

FODRING OG OPSYN

Kalve lærer tidligt af koen at æde grovfoder og græsse. Grovfoderoptagelsen er stor, og da de samtidig får rigeligt mælk, er der ikke behov for supplerende kraftfoder.

Henrik Pedersen udfodrer kun god græsensilage og hø til køer og kalve i fællesboksen. Køerne får kraftfoder i malkestald. Fra to måneders alderen til en måned efter fravænning får kalvene hver 0,5 kg kraftfoder om dagen.

Når køerne passer kalvene, ændres landmandens arbejdsrutiner sig. I stedet for at hygiejniser, opvarme og udfodre mælk og kraftfoder, skal man overvåge ko/kalv-samspillet, skabe kontakt til kalvene, lære at se om en kalv trives og gribe ind, hvis den ikke gør. Man kan ikke umiddelbart se om kalven drikker mælk.

RESULTATER MED SEN FRAVÆNNING

Internationale forsøg og erfaringer viser, at kalve, som går sammen med køerne, har markant højere tilvækst end spandfodrede kalve. De har højere fravænningsvægt og kan løbes 1–2 måneder tidligere. Såvel kalve som køer er mere aktive og bruger mere tid på social kontakt. Kalvene lærer hurtigere at æde grovfoder. I et dansk pilotforsøg i 2013 blev Henrik Pedersens kalve og køer observeret, fra kælvningerne begyndte i august måned, til kalvene blev fravænnet i november. Samtidig blev ét års kvier vejet og vurderet for temperament og sygdomsdata analyseret.

- » Kalvenes tilvækst - markant højere end gennemsnitlig vækstkurve
- » Løbekvier - opnåede størrelse, så de kunne løbes inden 15 måneder og kælvne 24 måneder gamle
- » Tyrekalve - gennemsnitlig daglig tilvækst på ca. 1 kg. Højt i betragtning af, at jersey indgår i krydsningsrotationen, og fodringen primært er baseret på græs.
- » Syge kalve – ingen behandlede eller døde kalve i 2013. I gennemsnit over fem år er registreret 1 død kalv. I alt er 1 kalv behandlet for diarré og 5 for lungebetændelse.
- » Salmonella/Paratuberkulose - besætningen har tidligere

fået konstateret salmonella i tankprøve men opnået højeste status igen uden at separere kalve fra køerne. Tidligere massiv forekomst af Paratuberkulose er under kontrol, og i dag er der ingen røde køer.

- » Ydelse og mælkeforbrug – ydelsen er estimeret ud fra ydelseskontrol ved malkningen, før køerne lukkes sammen med kalvene. Det er beregnet, at kalvene i mælkefodringsperioden drikker 5,3 l/dag.
- » Temperament - tilnærmelsestest på løbekvierne viser rolige og tillidsfulde dyr.
- » Tidsforbrug – betydeligt lavere end norm. Adskillelsen af køer og kalve baseret på belønning tog tre minutter.

ØKONOMI

- » Investeringer i ekstra staldplads samt særlige fanggitre kan være nødvendigt. Til gengæld spares udstyr til fodring af kalve.
- » Mælkeforbruget behøver ikke at være højere end ved spandfodring og reguleres ved antallet af kalve/ko.
- » Kalvene opnår en høj grovfoderoptagelse, og man kan spare på det dyrere tilskudsforbrug.
- » Der spares omkostninger til stald, pasning og foder til opdræt pga. opdrættets højere tilvækst og lavere kælvningsalder.

ANDRE STALDSYSTEMER

Sen fravænning bliver i udlandet praktiseret i sengebåsesystemer, hvor kalvene typisk har adgang til dybstrøelse i et afsnit af stalden. Kalvene lærer hurtigt at færdes imellem og i sengebåsene. Der findes ligeledes flere eksempler på sen fravænning i AMS-besætninger.

RÅDGIVNING

Eksperters rådgivning og dansk praksis har i årtier været at adskille ko og kalv kort efter kælvning og opdrætte kalven separat med mælkefodring i skål, suttespand eller automat. Der ligger en helt anden tankegang bag og praksis i at lade koen passe kalven. I omstillingsfasen kan man trække på konsulentbistand hos ØkologiRådgivning Danmark.

YDERLIGERE INFORMATION

Rapporter og artikler

- » Suckling, a natural calf rearing system for organic dairy farms :
- » Kor och kalvar tillsammans, Sveriges Lantbruksuniversitet, 2004
- » Mother-bonded and fostered calf rearing in dairy farming, teknisk guide, FiBL 2015
- » Sen fravænning af kalve i malkekvægsbesætninger, Økologisk Landsforening 2013

Andet

Sen fravænning af kalve i malkekvægsbesætninger, projekt, Økologisk Landsforening